

Received: April 16, 2025
Accepted: June 22, 2025
Available online: June 25, 2025

Shaxnoza Asqarova

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti
Toshkent, O'zbekiston

Shaxnoza Asqarova

Associate Professor, Doctor of Philosophy in Philo-
logical Sciences (PhD)
Tashkent State Oriental University
Tashkent, Uzbekistan
E-mail: askarovashkhnoza2@gmail.com
ORCID iD: 0009-0006-6892-4324

“ALPOMISH” DOSTONIDAGI FITONIMIK LEKSEMALARNING TARJIMA MUAMMOLARI

CHALLENGES IN TRANSLATING PHYTONYMIC LEXEMES IN THE UZBEK EPIC *ALPOMISH*

ANNOTATSIYA

ABSTRACT

Mazkur maqolada fitonimik leksemalarning, xususan “Alpomish” dostoni misolida, tarjima jarayonidagi o'ziga xos xususiyatlari yoritilgan. Fitonimlarning nafaqat lug'aviy, balki ramziy, madaniy va tarixiy ma'nolari ham tahlil qilinadi. Ularning o'zbek, ingliz va rus tillaridagi ekvivalentlari qiyosiy tahlil qilinib, turli madaniyatlarda o'simlik nomlari qanday ramziy talqin etilishi ko'rsatib berilgan. Tadqiqot natijalarida fitonimlarni tarjima qilishda lingvistik, madaniy va poetik omillar uyg'unligini ta'minlash zarurligi asoslab beriladi.

Maqola “Fitonimik leksemalar tarjimasining o'ziga xosligi” mavzusiga bag'ishlangan bo'lib, o'simlik nomlari va ularning tarjimasidagi lingvistik va madaniy xususiyatlarni o'rganishga yo'naltirilgan. Muallif tadqiqotda chog'ishtirma, lingvistik, semantik va kontekstual tahlil metodlaridan foydalangan. Ushbu metodlar yordamida o'zbek tilidagi fitonimik leksemalar boshqa tillardagi ekvivalentlari bilan solishtiriladi, ularning ma'no va madaniy konnotatsiyalari aniqlanadi. Tadqiqot davomida o'simlik nomlarini tarjima qilishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar, masalan, terminologik farqlar, madaniyatlararo tafovutlar va kontekstga bog'liq noaniqliklar batafsil ko'rib chiqilgan.

Maqola o'zbek tilidagi fitonimik leksemalarni tarjima qilishda madaniyatlararo yondashuvning ahamiyatini ta'kidlaydi va tarjima jarayonida ma'no va stilistik moslikni saqlash muhimligini ko'rsatadi. Shuningdek, muallif tarjima misollari asosida o'simlik nomlarining turli

The present article examines the specific features of phytonymic lexemes in translation, with particular reference to their use in the epic *Alpomish*. The analysis highlights not only the lexical meanings of phytonyms, but also their symbolic, cultural, and historical dimensions. The equivalents of these plant names in Uzbek, English, and Russian are compared in order to demonstrate how different cultures interpret and symbolise botanical references. The findings substantiate the need to ensure the interplay of linguistic, cultural, and poetic factors when translating phytonyms.

Furthermore, the article, devoted to the topic “The Specificity of Translating Phytonymic Lexemes”, focuses on the linguistic and cultural characteristics of plant names and their renderings into other languages. The author employs comparative, linguistic, semantic, and contextual analysis techniques to examine Uzbek phytonymic lexemes alongside their counterparts in other languages, clarifying their meanings and cultural connotations. The study provides a detailed discussion of the challenges encountered in translating plant names, including terminological discrepancies, cross-cultural differences, and context-dependent ambiguities.

Additionally, the article underscores the importance of an intercultural approach in translating Uzbek phytonymic lexemes and emphasises the necessity of preserving semantic accuracy and stylistic equivalence throughout the translation process. Drawing on illustrative

tillardagi ekvivalentlari va ularning lingvistik xususiyatlarini tahlil qilgan. Tadqiqot natijalari o'zbek tilining boy fitonomik leksikasini boshqa tillarga aniq va samarali tarjima qilishda amaliy qo'llanilishi mumkin. Binobarin, o'simliklarning ma'lum marosim, urf-odat yoki asotirlar bilan bog'liqligi va ularning ramziy mazmunining maqsadli tilda ko'pincha ekvivalenti bo'lmasligi sababli, tarjimon nafaqat leksemaning ma'nosini, balki har bir o'simlikka xos madaniy-mifologik yukni ham bir vaqtning o'zida hisobga olishi talab etiladigan murakkab tarjima vaziyati yuzaga keladi.

O'z navbatida, mazkur tadqiqot tilshunolar, tarjimonlar va madaniyatshunolar uchun foydali bo'lib, tarjimada til va madaniyatning uzviy bog'liqligini yoritadi. Shu bilan birga, o'simlik nomlarining tarjimasida yuzaga keladigan qiyinchiliklar va ularni yengish yo'llari bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar beradi. Tadqiqotning natijalari nafaqat tarjima nazariyasi, balki amaliy tarjima faoliyati uchun ham muhimdir.

Kalit so'zlar: fitonim, fitonimik leksema, tarjima, "Alpomish" dostoni, madaniy kontekst, ramziy ma'no, lingvomadaniyatshunoslik, folklor, ekvivalent, o'simlik nomi.

examples, the author analyses the equivalents of plant names in various languages and explicates their linguistic characteristics. The research results offer practical guidance for accurately and effectively translating the rich phytonymic vocabulary of the Uzbek language into other languages. Also, plant symbolism lacks equivalents, requiring translators to convey complex meanings.

Finally, the study is of value to linguists, translators, and cultural studies scholars, as it elucidates the intrinsic relationship between language and culture in translation. It also provides scientifically grounded recommendations for addressing translation difficulties and overcoming them. The outcomes of the research are significant not only for translation theory, but also for practical translation work.

Key words: phytonym, phytonymic lexeme, translation, the epic "Alpomish", cultural context, symbolic meaning, linguoculturology, folklore, equivalent, plant name.

KIRISH

Fitonim – (grekcha *φῦτόν* – o'simlik, *ὄνομα* – nom) o'simlik nomlarini o'rganuvchi tilshunoslik bo'limi) [Varbot & Zhuravlev, 1998]. Fitonimik leksemalarni tarjima qilish murakkab jarayon hisoblanib, faqatgina til va leksikologiyani bilishni emas, balki tarjimasi amalga oshirilayotgan matnning tarixiy, lingvistik va madaniy xususiyatlarini teran anglashni-da talab etadi. Bu jarayon xalqning an'anaviy madaniyati, dunyoqarashini aks ettiruvchi "Alpomish" dostoni kabi asarlar bilan ishlashda yanada ahamiyatlidir. Bunday asarlarda fitonimik leksemalar, ya'ni o'simlik dunyosi bilan bog'liq so'z va iboralar ham tom ma'noda, ham ramziy ma'noda muhim o'rin tutadi. Doston va miflardagi o'simliklar ko'pincha tabiat unsurlari sifatida tilga olinmaydi, balki chuqur madaniy ahamiyatga ega bo'lib, murakkab g'oyalarni ifodalash uchun metafora, timsol, ramz va vosita bo'lib xizmat qiladi. Jumladan, mazkur mavzu doirasida bir qator olimlar – L.Penkovskiy [Pen'kovskiy, 1949], G'.Salomov [Salomov, 1980], A.N. Kojin [Kozhin, 1985], F.Yo'ldosh o'g'li [Yo'ldosh o'g'li, 1987], N.Karimov [Karimov, 2002], G.K. Odilova [Odilova, 2011], O.Ingyong [Ingyong, 2014], Y.A. Zavodova [Zavodova, 2016], G.U. Jumanazarova [Jumanazarova, 2017], T.I. Yakunina [Yakunina, 2018], L.G. Yusupova, O.D. Kuzmina, I.I. Kuznetsova [Yusupova i dr., 2018], Sh.K. Asqarova [Asqarova, 2019], I.A. Kurbanov, N.S. Sarkisyan [Kurbanov & Sarkisyan, 2019], M.Velkovich [Vel'kovich, 2022], I.A. Xolmuminov [Xolmuminov, 2023]ning

tadqiqotlari muhim ahamiyat kasb etadi.

O'rta Osiyo xalqlari, xususan, o'zbeklar og'zaki ijodining bir qismi va adabiyotining asosi bo'lgan "Alpomish" dostoni turmush tarzi, diniy g'oyalari, dunyoqarashi bilan chambarchas bog'liq bo'lgan fitonimik leksemalarga boy. Ushbu asarda o'simliklar va ularning xususiyatlari ko'pincha nafaqat kundalik hayotning elementlari, balki sehrli xususiyatlar bilan ta'minlangan va hayotdagi eng muhim qadriyatlarni ifodalovchi mifologik tushunish obyektlariga aylanadi. Masalan, gullar, daraxtlar va o'tlar hayot, o'lim, sevgi, donolik yoki hatto ma'lum bir ijtimoiy guruhga tegishli bo'lgan fazilatlarni ifodalashi mumkin.

Holbuki, "Alpomish" dostonidagi fitonimik leksemalarning tarjimasi ularning lug'aviy ma'nosini yetkazish bilan cheklanmaydi. Bu tarjimondan ushbu leksemalar ortida turgan madaniy va ijtimoiy kontekstlarni hisobga olishni talab qiladigan vazifadir. Asar matnida ishtirok etgan o'simliklar ushbu dunyoning alohida turlarini anglatishi, asar bitilgan asliyat tiliga va xalqiga xos madaniyatda ma'lum bir holatda tushuniladigan hamda talqin etiladigan belgilar tizimi hisoblanadi. Shuning uchun yuqori sifatli tarjima uchun nafaqat o'simlik nomini to'g'ri takrorlash, balki uning barcha ramziy ma'nosi va madaniy birlashmalarini ham yetkazish kerak.

Bundan tashqari, "Alpomish" dostonida fitonimik leksemalarni xalqning tarixiy xotirasi, afsona va rivoyatlari bilan bog'lash mumkin. Shuning uchun bu so'zlarni tarjima qilishda nafaqat ularning tildagi hozirgi ma'nolarini hisobga olish, balki ular ortida qanday madaniy-tarixiy qatlamlar turganini ham tushunish zarur. Shu nuqtayi nazardan, tarjimon faktik ma'lumotlar tarjimasining to'g'riligi va asliyat matniga singdirilgan chuqur madaniy ma'nolarni saqlab qolish o'rtasidagi muvozanatni saqlash zaruratiga duch keladi.

Fitonomik leksemalarni "Alpomish" tiliga tarjima qilish vazifasi ham o'simliklarning turli madaniyatlarda har xil ramziy ma'noga ega bo'lishi bilan murakkab hisoblanadi. Bunday hollarda tarjimon ma'nolarni yetkazishning to'g'riligini saqlagan holda manba matnning madaniy assotsiatsiyalariga imkon qadar yaqin ekvivalentlarni tanlashi kerak.

Pirovardida, "Alpomish" dostonidagi fitonimik leksemalarning tarjima xususiyatlarini o'rganish matnni leksik, madaniy va talqiniy tushunishni o'zida mujassamlashtirgan yaxlit yondashuvni talab qiladi. Ushbu omil ilmiy tarjima metodologiyasi sohasidagi asosiy jihat bo'lib, har bir tanlov madaniy kontekstni munosib tarzda yetkazish va asarning haqiqiy ma'nosini saqlab qolish esa tarjimonlar oldida turgan jiddiy vazifalardan hisoblanadi.

Dunyoda har bir unurning – xoh u o'simlik, xoh jism, xoh hayvon, xoh inson bo'lsin, o'z nomi bo'lib, o'simlik nomlari fitonimlar deyiladi [Rubtsova, 2015]. U.Krishke ta'kidlaganidek, "... fitonimlarni tahlil qilish uch fan – tilshunoslik, falsafa va botanika doirasida bo'lishi lozim" [Krischke, 2014]. O'simliklar deganda botanika doirasidagi tabiiy turlar emas, tabiiy ravishda guruhlangan obyektlar nazarda tutiladi. Chunonchi, fitonimlar tabiiy turlar nomlanishini anglatuvchi terminlar – tabiatda mavjud bo'lgan xususiyatlarni aks ettirishi mazkur masalaning alohida jihatidir. Fitonimlar antroponim va toponimlar kabi onomastik birliklarga yaqin bo'lib, real

odamlar va real obyektlarni ham ifodalashi zamonlar silsilasida ro'y beradigan jarayon hisoblanadi. Ammo, bu leksik guruhlardan farqli o'laroq, fitonimlar bir guruh odamlar va alohida joylarni emas, balki ma'lum xususiyatlarga ega bo'lgan o'simliklarning butun olamini bildiradi [Bobokalonov, 2022; 13]. Falsafiy nuqtayi nazardan qaraganda, o'simliklar nomlanishiga insoniyatning qadim zamonlardan ehtiyoji bo'lganiga asosiy sabab – yuqorida ta'kidlanganidek, ularning yashash zanjirdagi o'rni (insoniyat – nabotot – hayvonot), inson yer yuzida tirikchilik qilishining asosiy vositalaridan ekanligi, nabotot olami vakillarini bir-biridan farqlab (zaruriy, foydali, zararli), o'z iste'moli uchun foydalanishi, qo'llashi.

E.Vilaylek o'simliklarga xalq tomonidan qo'yilgan nomlarini milliy madaniyat bilan bog'lagan holda tahlillarni amalga oshirgan bo'lib, fitonimlarni quyidagicha tasvirlaydi: "Fitonomiyaning lingvistik tuzilishi, o'simliklarning tasniflash usuli ayni bir madaniyat belgilari haqida deyarli mukammal tasavvur bera oladi" [Vilayleck, 2002]. Ma'lum bir xalq lokatsiyada mavjud o'simliklar nomlanishi o'sha madaniyatga xos ko'pgina ishoralarni ham o'zida mujassamlashtiradi.

Y.K. Aleshinaning fikricha, "fitonimlar xalq botanika nomenklaturasining birliklari sifatida belgilanadi va fitoterminalarga, ya'ni o'simliklarning ilmiy terminlariga ziddir" [Aleshina, 2009]. Bundan ko'rinib turibdiki, fitonimik leksema va fitoterminalar o'zaro farqli bo'lib, fitonimlar asosan xalq tiliga, o'simlikka oid terminlar esa aksariyat tibbiy va ilmiy maqsadlarga ko'ra qo'llanuvchi, aksariyat lotin, yunon yoki grek tilidan olingan sohaga xos so'zlardir.

O'simliklar dunyosi olamning lisoniy manzarasining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Fitonimik lug'at xalqning xo'jalik va madaniy faoliyatini, milliy til hamda madaniy hamjamiyatning qadriyat tizimini, dunyoqarashi va atrof-muhitni anglash tarzini aks ettiradi. So'nggi yillarda tilshunoslikda ustunlik qilayotgan antropotsentrik paradigma doirasida ingliz va rus tillarining fitonimik makonini chog'ishtirma planda o'rganishga bag'ishlangan izlanishlar muhim ahamiyat kasb etadi. Fitonimik leksikalar tahlili haqida so'z borar ekan, unda inson hayotiy tajribasi, an'ana va urf-odatlar, o'simlik dunyosini o'rganish, o'zlashtirish jarayoni hamda o'simliklarning o'ziga xos xususiyatlari aks ettirishini ta'kidlash lozim. Aynan shu jihatlar orqali har bir xalqqa xos bo'lgan milliy mentalitet namoyon bo'ladi.

TADQIQOT METODLARI

Mazkur maqolada tadqiqot metodlari sifatida taqqoslama, lingvistik, semantik va kontekstual tahlil usullari qo'llanilgan. Muallif o'zbek va boshqa tillardagi fitonimik leksemalarni ma'no xususiyatlari, madaniy konnotatsiyalari hamda tarjima uslublari nuqtayi nazaridan solishtiradi. Tarjima misollarini tahlil qilish orqali ularning ma'naviy-madaniy ekvivalentlari aniqlanib, o'simlik nomlarini tarjima jarayonida madaniyatlararo tafovutlarni inobatga olish zarurligi ilmiy asoslanadi.

Maqolada, shuningdek, etimologik tahlil usuli qo'llanib, ayrim fitonimik birliklarning tarixiy ildizlari va ma'no taraqqiyoti yoritiladi. Bu yondashuv o'simlik nomlarining qadimgi manbalar bilan bog'liqligini, xalqning dunyoqarashi hamda tabiatni idrok etishidagi o'ziga xos tamoyillarni ko'rsatib beradi. Etimologik izlanishlar

orqali tarjimada yuzaga keladigan ma'no siljishlari, semantik torayish yoki kengayish holatlari ilmiy asosda izohlanadi.

Shu bilan birga, maqolada pragmatik tahlil usulidan foydalanilib, fitonimik birliklarning nutqiy funksiyasi, stilistik vazifasi va kommunikativ maqsadga xizmat qilishi o'rganiladi. Ayniqsa, badiiy matnlarda o'simlik nomlarining obraz yaratish, milliy mentalitetni ifodalash va muallif uslubini kuchaytirishdagi roli alohida tahlil qilinadi. Bu asosda tarjimada faqat lug'aviy emas, balki pragmatik ekvivalentlikni ham saqlash zarurligi ta'kidlanadi.

Bundan tashqari, komponent tahlili usuli qo'llanib, fitonimik leksemalarning ichki ma'no qatlamlari, ularning denotativ va konnotativ elementlari alohida ajratib ko'rsatiladi. Tahlil natijasida bir xil o'simlik nomi turli tillarda turlicha emotsional, milliy va madaniy assotsiatsiyalarni yuzaga keltirishi aniqlanadi. Mazkur yondashuv tarjima jarayonida maqsad tilida eng mos ekvivalentni tanlashda muhim amaliy ahamiyatga ega ekanligi bilan ahamiyatlidir.

NATIJALAR VA MUNOZARA

Tarjima murakkab jarayon ekanligi, ayniqsa, milliy madaniy so'zlardan iborat, muayyan bir xalqning o'ziga xos udumlari hamda marosimlarini o'zida mujassam etgan matnni boshqa tilga o'girish mushkulligi barchaga ayon. Aslida, tarjima tillar o'rtasidagi morfologik, fonologik va leksik tafovutlar tufayli ayni jarayonda ko'plab qiyinchiliklar kelib chiqadi. Shu sababli tarjima bir necha bosqichlarni o'z ichiga oladi va tarjimon ishlash jarayonida aniq strategiya, yondashuv va usullardan foydalanishi lozim. Bundan tashqari, aniq va ishonchli tarjimani ta'minlash uchun tarjimon matnning mazmunini to'liq anglashiga yordam beradigan soha bo'yicha asosiy bilimlarga ega bo'lishi zarur. Shu boisdan ham mutarjimlar o'z sohasiga doir lug'at va terminologiya bo'yicha yangiliklardan boxabar bo'lishi, bilimlarini oshirish ustida tinimsiz ishlashi kerak.

A.M. Letovanning tadqiqoti folklor matnlarida faol uchrovchi o'simlik nomlarining tematik guruhlarini iyerarxik tuzilishini tahlil qilishga bag'ishlangan [Letova, 2012; 198]. Unda nominativ, lingvistik, folklor va frazeologik pozitsiyalardan kelib chiqqan holda fitonimlar semantikasining tizimli tavsifi berilgan. Asar dolzarb tadqiqotlar doirasiga kiradi, chunki uni o'rganish markazi dunyoning folklor lisoniy manzarasining asosiy yo'nalishlaridan biri – fitonimlar sohasi bo'lib, uning semantik xususiyatlari, shuningdek, folklor dunyoqarashning stereotiplari metafora va konnotatsiya orqali amalga oshiriladi. Undagi ayrim ilmiy farazlar biz amalga oshirayotgan tadqiqot uchun ma'lum ma'noda xizmat qildi. Olib borilgan ilmiy izlanishlarning asosiy tamoyillari tilshunoslik, tarjimashunoslik, lingvomadaniyatshunoslik va folklor sohalarida o'simlik nominatsiyalarining semantik xususiyatlarini ifodalovchi fitonimlar semantik sohasining qurilishi hisoblanadi.

“Alpomish” dostonida o'simliklar va tabiat unsurlari ko'plab ramziy ma'nolarga ega. Masalan, o'rmon va daraxtlar ko'pincha qahramonlarning kuchi va qiyinchiliklarni yengish qobiliyatini ifodalashda ishlatiladi. Ular nafaqat tabiat manzarasining bir qismi, balki ma'naviy yo'l-yo'riq belgisi sifatida ham qaraladi. Daraxtlar madaniy

ramz sifatida umumjahon ahamiyatga ega bo'lishi mumkin, chunki ularni tarbiya va ruhiy kamolot bilan bog'lash hollari ko'p uchraydi. Ya'ni, daraxtning ramziy ahamiyatini o'zbek va ingliz xalqlari uchun ham mushtarak deb hisoblash mumkin.

Dostonda gullar odatda go'zallik, nafislik, shuningdek, sevgi va muhabbat timsoli sifatida tasvirlanadi. Ularning tarjimasi esa madaniy kontekstga bog'liq ravishda o'zgargan, chunki turli xalqlarda gullarning ramziy ma'nosi turlicha bo'lishi tabiiy. Turli tillar va madaniyatlarda o'simlik yoki hayvonlarning ma'nosi farqlanganiday, o'zbek madaniyatida muhim bo'lgan o'simlik yoki hayvon boshqa tillarda mutlaqo boshqacha ma'noda qabul qilinishi mumkin. Shu sababli tarjimonlar bunday elementlarning aniq ma'nosini yetkazishda qiyinchiliklarga duch kelishi ehtimoli yuqori bo'ladi. Ulardan fitonimik leksemalar haqida ham yetarli bilimga ega bo'lish talab etiladi.

Tarjima jarayonida ushbu unsurlarni to'g'ri aks ettirish uchun ularning asl ma'nosi, madaniy va tarixiy konteksti hisobga olinishi zarur. Masalan, muayyan o'simlik yoki hayvonni tarjima qilishda uning o'sha davrda anglatgan madaniy-ramziy ma'nosini yo'qotmaslik muhimdir. "Alpomish" dostonidagi fitonimik leksemalar ko'pincha allegorik va ramziy ma'nolarga ega bo'lib, ular qahramonlarning kuchi yoki yo'lini belgilashda qo'llanadi. Tarjimada ularning shu kabi mohiyatini yetkazish lozim, ammo ba'zan boshqa tillarda bunday ma'nolarni tushunish qiyin kechadi. Tarjimonlar mazkur muammolarni hal qilish uchun turli yondashuvlardan foydalanishlari mumkin. Masalan, fitonimik so'zlar boshqa madaniyatlarda kam uchraydigan bo'lsa, ularning ma'nosini deskriptiv usulda tushuntirish mumkin. Yoki o'sha so'zning madaniy va ramziy ekvivalentini topishga harakat qilish ham yechim bo'lishi mumkin (1-jadvalga qarang):

1-jadval.

"Alpomish" dostonining inglizcha tarjimasida fitonimlarning ifodalanishi

Asliyat	Tarjima
<p>"Xazon bo'lib bog'da gullar so'libdi, Oblo sening aqli-hushing olibdi, Begijon, bul ishing o'sal bo'libdi, Boychiborni, bildim, qalmoq minibdi" [Yo'ldosh o'g'li, 1998; 132].</p>	<p>'Autumn has come, the gardens start to fade. On trees the worms' attacks on fruit have made. My mind goes blank on seeing this all around, And traces of finest snow on my face are found' [Yoldosh ogli, 2023; 62].</p>
<p>"O'tu yem berganman sira yemadi, Boy- chiborga qalmoq zulm qiladi. To'qson botmon cho'yan g'ulni keltirib, Boychiborning bu bo'yniga soladi" [Yo'ldosh o'g'li, 1998; 228].</p>	<p>'Though given grass, feeding it never ate, Boy- chibor the Kalmyks had tortured. They brought ninety botman of chuyan log, Hang it on the neck of Boychjibor long' [Yoldosh ogli, 2023; 218].</p>

Birinci misolda tarjimon xalq tilida *xazon* so'zi *kuz* ma'nosida kelganini yaxshi anglagan holda ingliz tilida *dry leaf* emas, *autumn* so'zidan to'g'ri foydalangan. Ikkinchi misoldagi *o'tu yem* juft so'zi *grass* tarzida o'girilgan. Shuni ta'kidlash lozimki, ingliz tilida hayvon ozuqasi sifatida *feed* so'zi berilganda maqsadga muvofiq bo'lar edi. Chunki, ingliz madaniyatida *grass* leksemasi maydon, hiyobon va hovlilarga ekiladigan bezak sifatidagi yosh o't-o'lan ma'nosini anglatadi.

Ba'zi hollarda tarjima jarayonida fitonimik leksemalarni moslashtirish yoki almashtirishga ehtiyoj tug'ilishi mumkin, chunki ayrim o'simlik yoki hayvonlar turli madaniyatlarda o'xshash ramziy ahamiyat kasb etishi mumkin. Shu bois tarjima jarayoni nafaqat lingvistik, balki madaniy moslashtirishni ham talab qiladi. Tarjimon faqatgina lug'aviy ekvivalentni topish bilan cheklanib qolmasdan, dostonning tarixiy va ijtimoiy kontekstini ham saqlab qolishi lozim. Aks holda, asarning asl mohiyati yo'qolib ketishi yoki noto'g'ri talqin qilinishi mumkin.

Ilm-fanning shiddat bilan rivojlanishi, ilmiy izlanishlarning har sohada kengayishi tufayli tilshunoslikdagi atoqli otlarning fitonimlar (o'simlik va daraxtlarga qo'yiladigan maxsus atoqli otlar), dokumentonimlar (tarixiy hujjatlar, aktlar, qonunlarga qo'yilgan atoqli otlar), xrematonimlar (ba'zi qurol-yarog', qimmatbaho buyum va musiqa asbob-uskunalariga berilgan atoqli otlar), xrononimlar (ma'lum tarixiy davrlar, alohida kunlar, sanalar, tarixiy voqea va anjumanlarga berilgan nomlar) singari turlari ham paydo bo'ldi [Begmatov, 1985; 19]. Bu manbadan biz faqat o'zimizning tadqiqotimiz doirasiga kiruvchi antroponimlar, toponimlar, zoonimlar va fitonimlarni yoritishda foydalandik, chunki "Alpomish" dostonida eng ko'p qo'llangan leksik birliklar yuqoridagilardan iborat. G.H. Nigmatova fitonim terminining matn va diskursda istifoda etilishini tahlil qilar ekan, quyidagicha mulohaza yuritadi: "Fitonim termini onomastik va onomasiologik ma'no va qo'llanishlarga ega. Fitonim termini onomastikada o'simliklarga qo'yilgan maxsus atoqli nomlarni bildiradi. Onomasiologiyada o'simlik nomlari ma'nosida qo'llanib, o'simliklarning turkum, nav, xil ko'rinishlarini atab keluvchi apellyativlarni, ya'ni oddiy so'zlar majmuini bildiradi" [Nigmatova, 1998; 14].

M.M. Xoshimxo'jayeva o'zining "Olamning lisoniy tasvirida fitonimlar (ingliz, rus va o'zbek tillari misolida)" nomli dissertatsiyasida keng qamrovda fitonimik leksik birliklarning semantik-motivatsion nominatsiyasi qonuniyatlari va ingliz, rus, o'zbek olam lisoniy tasviri (OLT)ning shakllanishidagi o'rni hamda ularning mushtarak va farqli tomonlarini yoritib bergan [Xoshimxo'jayeva, 2018]. Faktik materiallar asosida chog'ishtirilayotgan fitokomponentli so'zlar tarkibida o'simlik va uning xususiyatlari til tashuvchilari tomonidan atrof-muhit haqidagi ma'lumotlar konseptualizatsiyasi uchun kategoriyalar sifatida foydalaniladi hamda ramzlar, estetik etalonlar vazifasini bajaradi.

Fitonimlar ingliz va o'zbek lisoniy olam tasvirida aks etishi ekstralingvistik omillar – madaniyat, tarix, mentalitet, geografik joylashuv va bioxilma-xillik bilan belgilanadi. Mazkur tadqiqotda ishlab chiqilgan turli tizimli tillar fitonimlarini qiyosiy-chog'ishtirma tahlil qilish usullari tilshunoslikda leksik birliklarning motivatsion va milliy o'ziga xos xususiyatlarini aniqlashda yangi yondashuv hisoblanadi.

A.Otamisovning "Qoraqalpoq tilidagi fitonimlarning tarixiy-lingvistik tahlili" mavzusidagi dissertatsion ishida: a) qoraqalpoq tilida fitonimlarning tarixiy qatlamlari aniqlanib, ayrim fitonimlarning etimologiyasi ochib berilgan; b) fitonimlar leksik-mavzuviy guruhlarga ajratilib, til faktlari yordamida ularning xususiyatlari dalillangan, ba'zi o'simlik nomlarining atalish sabablari o'rganilib, ular haqida umumiy xulosalar chiqarilgan; d) fitonimlarning qoraqalpoq adabiy tili leksikasida tutgan o'rni, atoqli

otlarda, parema va frazeologizmlar tarkibida, shuningdek, badiiy asarlarda qo‘llanish xususiyatlari va ahamiyati ochib berilgan; e) fitonimlarning yasali usullari va tuzilishiga ko‘ra sodda va qo‘shma fitonimlarga ajratilishi, sodda fitonimlar affiksli yoki affiksiz bo‘lishi, qo‘shma so‘z shaklidagi fitonimlarning ajratib va qo‘shib yoziladigan fitonimlarga ajralishi, ularning tipik modellari tasnif qilingan [Otamisov, 2022]. Shuningdek, antroponim, zoonim va fitonimlarning umumiy talqini sifatida bionimlar – jonli organizmlar (odam, hayvon, o‘simliklar) deb atash taklif etilgan [Pazlitdinova, 2018; 21]. Biz bu fikrni to‘liq qo‘llab-quvvatlaymiz (2-jadvalga qarang):

2-jadval.

“Alpomish” dostonining inglizcha tarjimasida fitonimlarning ifodalanishi

Asliyat	Tarjima
“Sarkamni yo‘qotsang, yozgan, o‘lasan, O‘tga boqib xo‘p semirtib berasan, Xizmat qilsang, tag‘i mendan olasan. Cho‘pgun yerni sening o‘zing bilasan. Bog‘bon bo‘lmay, qizil gulni terasan” [Yo‘ldosh o‘g‘li, 1998; 257].	‘You’ll die surely if you lose my goat. Feeding with grass makes it fat, they say, If you serve well to you, we’ll pay. You are aware of good pastures, Not being a gardener, you pick red flowers ’ [Yoldosh ogli, 2023; 190].
“ Lolazor , bahrli yerda yurasan, Bu sarkamni xo‘p ehtiyot qilasan, Birovga oldirsang, tayin o‘lasan, Qashqirlardan sen xabardor bo‘lasan”.	‘You’ll be walking in the field of tulips and fresh air, You will take a good care of my he-goat, dear. If you have it stolen you will definitely die, You must be alert against wolves, do try’.

Dastlabki misol uchun mulohaza yuqorida qayd etilganidek, *o‘t* so‘zi *grass* tarzida o‘g‘irilgan bo‘lib, to‘g‘ri yo‘l tutilgan. Asliyatda birlikda ifodalangan *qizil gul* tarjimada ingliz madaniyatiga xos ravishda ko‘plikda *red flowers* holida tarjima qilingan va bu ham o‘rinli. Keyingi misralarda esa *lola* fitonimi bilan bog‘liq joy fitonimga asoslangan manzil ekanini anglash mumkin.

LOLAZOR – lola ekilgan, o‘tib yotgan o‘tloq. Lolasi ko‘p, lolasi ochilib yotgan joy. Tarjimon bunda bir so‘z *lolazor* o‘rnida *the field of tulips* tarzida tarjimini amalga oshirgan bo‘lsa-da, adekvatlikka erishgan, deya olamiz. Chunki, ingliz tilida buni bir so‘z bilan ifodalash imkonsiz (ona tilimizdagi -zor ot yasovchi qo‘shimchasi manzil nomini hosil qilgan). Bu ikki tilning flektiv va agglyutinativ tillar ekanligi masalasiga oydinlik kiritib, ularning o‘ziga xos belgilarga ega ekanligini yana bir bor yodga soladi.

Zamonaviy o‘zbek tilida ham kam uchraydigan milliy-madaniy so‘z ishtirokidagi quyidagi misol inglizchada qanday yaratilganini kuzatamiz (3-jadvalga qarang):

3-jadval.

“Alpomish” dostonining inglizcha tarjimasida “sholi-sholdam” so‘zining berilishi

Asliyat	Tarjima
“Davlatimnan sholi-sholdam o‘rayman, Siyosat qip arboblarga qarayman, U boylarni men ham sendan so‘rayman, Qaysi eldan kelib talon solibdi, Mening mamlakatim abgor qilibdi?”.	‘Hey, passer-by, tell not what I’m unaware, Don’t make friends weep, foes – laugh, never. You’ve wealth; make silk , velvet, wear not, Don’t trouble me by asking the owner of the good’.

Dastlabki misradagi ajratib ko'rsatilgan so'z "Alpomish" dostonining izohli lug'atida keltirilishicha, *sholi-sholdam* – salla yoxud belbog' uchun ishlatiladigan toza jundan to'qilgan nafis, qimmatbaho mato [Mirzayev va boshq., 2007]. Ingliz tilida mazkur so'z *silk* deb tarjima qilingan, vaholanki, mutarjim "Alpomish" dostonining inglizcha tarjimasida uni quyidagicha ta'riflagan: "Sholi-shaldam – a tender precious fabric made of pure wool" [Yoldosh ogli, 2023]. Shunday misralar epik klishe hodisasiga xos bo'lgan xususiyatni o'zida jamlab, asarning bir necha joyida kelgan bo'lib, navbatdagi misrada *wool* tarzida inglizcha muqobili berilgan. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, aynan *wool* yoki *sholi-sholdam* kabi berilib, ana shu so'z dastlab kelgan joyida izohlansa, hamma joyda bir xil qo'llansa, bunday yondashuv maqsadga muvofiq bo'lar edi.

4-jadval.

"Alpomish" dostonining inglizcha tarjimasida "chinor" so'zining berilishi

Asliyat	Tarjima
"Yashinday bo'p shu zamonda, Ko'ring u chinor ga yetdi, Bu chinor ning bir shoxini Yoyning o'qi yulib ketdi" [Yo'ldosh o'g'li, 1998].	'Like a lightning at the moment's sign, Look, the arrow reached the pine . This branch of the pine tree , The bow's arrow torn off free' [Yoldosh ogli, 2023].

Shuni ta'kidlash muhimki, inglizcha tarjimada asliyatdagi umumiy mazmun o'z aksini topgan (4-jadvalga qarang). Parchani o'qigan kitobxon-o'quvchi satrdagi mazmundan to'liq boxabar bo'ladi. Ya'ni, inglizchada tushunish mushkul bo'lgan, g'aliz jumla va so'zlar mavjud emas. Shu bilan birga, to'laqonli tarjima talablari inobatga olingan bo'lib, mutarjimning mazkur asar bo'lagiga erkin yondashgani, shunga qaramay qofiyadoshlikka (a-a-b-b) ham erishganini qayd etishimiz mumkin.

Dostonlarni tarjima qilishda mutarjimlar oldida turgan eng muhim vazifa asliyat matni mazmunini to'liq va tushunarli tarzda tarjima tiliga yetkazib berish hisoblanadi. Quyidagi to'rt asosiy jihat fikrimizni isbotlaydi:

1. *Asarning qadimiyligini saqlash* – folklor matnlarining arxaik so'zlari va tarixiy davrga xos bo'lgan milliy-madaniy jihatlarini tarjimada tasvirlay olish. Tarjimon matnning tarixiy kontekstini yo'qotmasligi lozim.

2. *Semantikva badiiy xususiyatlarni yetkazish* – xalq og'zaki ijodi namunalari badiiyligi, tuzilishi va poetik ifoda vositalari tarjimada imkon qadar asliyatga yaqin shaklda aks ettirilishi kerak.

3. *Madaniy stilistik xususiyatlarga e'tibor* – asliyat tilining stilistik xususiyatlarini tarjima tiliga bevosita o'tkazish asarning mohiyatini buzishi mumkin. Shu bois tarjima o'quvchida doston qahramonlari yoki voqealar haqida noto'g'ri tasavvur uyg'otmasligi darkor.

4. *Hissiy ruhiyatni tarjimada saqlay olish* – asliyat matnining hissiyligini, dostonning tantanali ruhi va ulug'vorligi tarjima tilida aks ettira bilish muhim.

She'riy parchalar tarjimasida qofiyalanish muhim o'rin tutadi. Asliyat matnida qofiya xalq og'zaki ijodining musiqiyligi va ohangdoshligini oshiruvchi muhim unsur hisoblanadi. Bu xususiyat doston mazmunini yanada jozibali va ta'sirchan qiladi.

Asliyatda she'riy parchalar barmoq vaznida yozilgan bo'lib, qofiyadoshlik 2-3 misradan tortib, hatto 29-30 misragacha saqlanib qolishi mumkin. Tarjimada esa ko'proq "aabb" shaklidagi juft qofiya ishlatiladi. Ba'zan esa qofiyadoshlik 3 yoki 5 misragacha davom etadi. Bunday holatda tarjimon misralardagi ma'no va mazmun uyg'unligidan kelib chiqib, qofiyalashgan shaklni yaratgan.

Bundan tashqari, tarjimada ingliz tili dostonlariga xos yamb vazni va juft qofiya shakli samarali qo'llangan. Bu usul tarjimaning nafaqat mazmun, balki shakl jihatdan ham mukammalligini ta'minlashga yordam beradi. Shu sababli xalq og'zaki ijodi namunalarini tarjima qilish jarayoni tarjimondan katta tajriba, poetik mahorat va madaniy tafakkurni talab qiladi.

Misol uchun, asardagi parchada tarjimon ingliz tilida *arpa* so'zining tarjimasi *barley* bor bo'lishiga qaramay, negadir *bug'doy*, ya'ni *wheat* so'zini istifoda etgan (5-jadvalga qarang). Vaholanki, ular orasida farq mavjud:

ARPA – G'alladoshlar oilasiga mansub, doni ovqatga va yem sifatida ishlatiladigan bir va ko'p yillik g'alla o'simligiva uning doni, g'allasi [Madvaliyev, 2006; 100].

BUG'DOY – G'alladoshlar oilasiga mansub o'tsimon o'simlik va uning doni, g'allasi [Madvaliyev, 2006; 393].

Shuning uchun biz quyidagicha variantni taklif etamiz:

5-jadval.

"Alpomish" dostonining inglizcha tarjimasida fitonimlarning berilishi

Asliyat
<p>"Otga soldi arpa bilan iyirdi, Qor yoqqanda karvon solar chiyirdi. Jallodlarni ul boylarga buyurdi, Qilgan ishi dehqonlarga qiyindi(r)" [Yo'ldosh o'g'li, 1998; 257].</p>
Tarjima
<p>'They fate horses with wheat, When it snows the caravan makes steps, He ordered butchers to punish riches, For they abused farmers very much' [Yoldosh ogli, 2023; 261].</p>
Taklif etilayotgan tarjima
<p>'He fed the horse with barley, yet took none for himself, When snow fell, the caravan makes step itself. He sent the executioners to stop the richs' decree, But the peasants were left in hardship, far from free'.</p>

Bu o'rinda Qalmoqshoh Boysari va uning o'n ming uyli xo'jaligi beruxsat Qalmoq yurtiga kelib joylashib, bermalol yashab yurganidan o'z fuqarolari tomonidan arz eshitib, darg'azab bo'lib aytgan nutqi tasvirlangan. Boysundan ko'chib borgan xalq, tabiiyki, bir to'da hayvonlari, jumladan, otlari bilan ko'chib, Qalmoqdagi jamiki yer va unda bitgan o'simliklardan foydalangani, bu holat esa dehqonlar va oddiy xalqqa murakkablik tug'dirgani xususida so'z boradi. Bizningcha, bu ikki o'simlik – bug'doy va arpa bir-biridan farq qilib, ingliz tilida ham o'zining alohida tarjimasiga ega. Shunday ekan, uni asliyatdagi kabi inglizchaga o'girish tarjima sifatini yanada oshiradi.

6-jadval.

“Alpomish” dostonining inglizcha tarjimasida “gul yuzli” so‘zining berilishi

Asliyat	Tarjima
“So‘zimni eshitgin gul yuzli dilbar, Necha vaqt zindonda bo‘lding xizmatkor, So‘raganim xizmatining hurmati, So‘ramasam, senda qancha ixtiyor?! Hurmat qilib senga aytar arzim bor” [Yo‘ldosh o‘g‘li, 1998; 295].	‘Listen to my words, beauty, flower face , You served in the dungeon several days. I’m asking due to your service, few, If I don’t ask, what could you do?’ [Yoldosh ogli, 2023; 239].

Tahlilga tortganimiz ushbu parcha asliyatda besh qator bo‘lib, ajratib ko‘rsatilgan so‘z birikmasi fitonimik leksika *gul* so‘zi *yuzli* so‘zi bilan metafora sifatida qo‘llangan bo‘lib, ingliz tiliga *flower face* tarzida o‘g‘irilgan. Ammo bunday metaforalardagi *yuzli* so‘zi *faced* holida tarjima qilingani ma’qul. Bundan tashqari, tarjimaning boshqa qatorlarida ham nomutanosiblik mavjud deya baholash mumkin. Bu qismning inglizcha tarjimasini muvaffaqiyatli chiqmagan deb hisoblab, yuqoridagi fikrlarni inobatga olgan holda uni quyidagicha berish maqsadga muvofiq, deb o‘ylaymiz (7-jadvalga qarang):

7-jadval.

“Alpomish” dostonining inglizcha tarjimasida “gul yuzli” so‘zining berilishi va tarjima taklifi

Asliyat
“So‘zimni eshitgin gul yuzli dilbar, Necha vaqt zindonda bo‘lding xizmatkor, So‘raganim xizmatining hurmati, So‘ramasam, senda qancha ixtiyor?! Hurmat qilib senga aytar arzim bor” [Yo‘ldosh o‘g‘li, 1998; 295].
Tarjima
‘Listen to my words, beauty, flower face , You served in the dungeon several days. I’m asking due to your service, few, If I don’t ask, what could you do?’ [Yoldosh ogli, 2023; 239].
Taklif etilayotgan tarjima
‘Listen to my words, oh flower-faced beauty, How long have you served in prison, a servant? I ask in honor of your service, If I do not ask, how much will be left in you? With respect, I have something to say to you’ (Muallif tarjimasi – Sh.A.).

“Alpomish” dostonidagi fitonimik leksemalar – ya’ni o‘simliklar, daraxtlar, gullar va boshqa tabiat unsurlari o‘ziga xos ramziy ma’noga ega. Tarjima jarayonida ushbu nomenklaturalarni to‘g‘ri yetkazish bir qancha muammolarni keltirib chiqaradi:

1. *Madaniy kontekst va ramziy ma’nolar*. O‘simliklar har bir xalq madaniyatida o‘ziga xos ma’naviy ahamiyatga ega. Ba’zi daraxtlar va gullar muayyan millatning urf-odatlarini, e’tiqodlarini va tarixiy tajribasi bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Agar tarjima jarayonida bu kontekst hisobga olinmasa, asarning asl ma’nosi yo‘qolib

ketishi mumkin.

2. *Mos keladigan ekvivalentni topish qiyinligi.* O'zbek tilida mavjud bo'lgan ayrim fitonimik leksemalar boshqa tillarda aniq ekvivalentga ega bo'lmashligi mumkin. Masalan, "beshbarg" yoki "zanjabil gul" kabi atamalarni so'zma-so'z tarjima qilish o'quvchiga ma'no bera olmasligi mumkin. Bunday holatda tarjimon mos keladigan ekvivalentni topishi yoki tushuntirish berishi lozim.

3. *O'simliklarning turli kontekstlarda qo'llanishi.* Ba'zi o'simliklar go'zallik, ba'zilari esa dori-darmon yoki marosimlarga oid ramz sifatida tasvirlanadi. Masalan, "lola" go'zallik va yoshlik timsoli bo'lsa, "shamshod" uzun umr va mustahkamlikni ifodalaydi. Tarjimada bu jihatlarni hisobga olish muhim.

4. *Badiiy uslub va ifodaviylikni saqlash.* "Alpomish" dostoni o'ziga xos badiiy uslubga ega bo'lib, fitonimik unsurlar poetik tasvirlarning muhim qismi hisoblanadi. Ularning badiiy ta'sirini yo'qotmaslik uchun tarjimon faqatgina lug'aviy tarjima bilan cheklanmasdan, badiiy rang-baranglik va his-tuyg'ularni yetkazishga intilishi lozim.

5. *Ilmiy va xalqona nomlar o'rtasidagi farqlar.* O'simliklarning ilmiy nomlari xalq tilida boshqacha bo'lishi mumkin. Masalan, "kavrak" o'zbek xalq ijodida muhim o'rin tutadi, lekin boshqa tilda uni tushuntirish uchun ilmiy nomi yoki muqobili talab etiladi. Tarjimon ilmiy nomlarni bilishi va ularni xalq tilida ishlatiladigan terminlar bilan bog'lay olishi kerak.

XULOSA

Xalq og'zaki ijodi tarjimonlari uchun eng muhim muammo – mazmunni aniq yetkazgan holda ifoda shaklini maksimal darajada saqlashdir. Folklor asarlarida shaklni saqlab qolish badiiy matnlarga qaraganda muhimroq vazifa sanaladi. Umuman olganda, xalq ijodiyoti namunalarini tarjima qilishda quyidagi asosiy muammolar mavjud:

■ *Manba va maqsad til o'rtasidagi farqlar.* Har bir tilning o'ziga xos grammatik va sintaktik xususiyatlari mavjud. Ayrim tillarda ifoda shakllari o'zbek tilidagi ekvivalentga ega bo'lmashligi mumkin. Tarjimonda bu farqlar hisobga olinishi kerak.

■ *Badiiy va poetik uslubni yetkazish muammosi.* Xalq og'zaki ijodi asarlari odatda qofiyali va ohangdor bo'ladi. Tarjimada bu xususiyatni saqlash muhim. "Alpomish" dostoni she'riy shaklda bo'lgani uchun tarjimada qofiya, ritm va poetik tuzilish buzilmasligi kerak. Ko'pincha asliyatda barmoq vazni ishlatilgan bo'lsa, tarjimada yamb yoki boshqa poetik tizimlar moslashgan holda qo'llanadi.

■ *Madaniy va tarixiy kontekstni yo'qotmaslik.* Xalq dostonlari o'zbek xalqining qadimiy tarixiy va ijtimoiy hayotini aks ettiradi. Tarjimada bunday kontekstni yo'qotish dostonning mazmunini susaytirishi mumkin. Shu sababli tarjimon tarixiy va madaniy tafakkurni chuqur tushunishi lozim.

Demak, "Alpomish" dostoni va uning inglizcha tarjima matnlarini lingvistik manba sifatida atroflicha o'rganish mazkur mavzuning dolzarbligini belgilaydi. O'simliklar ma'lum marosim, urf-odat yoki asotirlar bilan bog'liq bo'lib, bu belgilar ularni tarjima qilishni qiyinlashtiradi, ayniqsa, maqsadli tilda bunday ramziy idrok etish uchun o'xshashi bo'lmasa. Bu fitonomik leksemalarning tarjimasini amalga

oshirishda alohida qiyinchilik tugʻdiradi, chunki tarjimon nafaqat soʻzni yetkazishi, balki har bir oʻsimlikning madaniy va mifologik yukini ham hisobga olishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Aleshina, Ye.K. (2009). Isledovaniye naimenovaniya rasteniy i natsional'naya yazykovaya kartina mira: k postanovke problemy. *Vestnik NGU. Seriya: Filologiya*, 8(2), 34–37.
2. Asqarova, Sh.K. (2019). Ingliz va oʻzbek tillarida takrorning lingvistik xususiyatlari. *Filol. fan. fals. dok. diss.* Toshkent: Toshkent davlat sharqshunoslik instituti.
3. Begmatov, E.A. (1985). *Hozirgi oʻzbek adabiy tilining leksik qatlamlari*. Toshkent: Fan.
4. Bobokalonov, O.O. (2022). *Fransuz va oʻzbek tillari shifobaxsh oʻsimliklar terminosistemasining lingvomadaniy va lingvokognitiv xususiyatlari*. *Filol. fan. fals. dok. diss.* Buxoro: Buxoro davlat universiteti.
5. Ingyong, O. (2014). «Alpomish» va «Jumo'ng» dostonlarining qiyosiy tipologiyasi. *Fil. fan. dok. diss.* Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat oʻzbek tili va adabiyoti universiteti.
6. Jumanazarova, G.U. (2017). *Fozil Yo'ldosh o'g'li dostonlari tilining lingvopoetikasi (leksik-semantik, lingvostilistik va lingvostatistik tahlil)*. *Fil. fan. dok. diss.* Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat oʻzbek tili va adabiyoti universiteti.
7. Karimov, N. (2002). “Alpomish”ning qatli om etilishi. *Sharq yulduzi*, 2, 157–165.
8. Kozhin, A.N. (1985). Yazyk khudozhestvennoy literatury kak esteticheski stimuliruyemaya forma sushchestvovaniya literaturnogo yazyka. V knige *Struktura i funktsii poeticheskikh tekstov: Ocherk lingvisticheskoy poetiki* (ss. 10–37). Moskva: Nauka.
9. Krischke, U. (2014). *The old English complex plant names: A linguistic survey and a catalogue*. Berlin: Peter Lang.
10. Kurbanov, I.A., & Sarkisyan, N.S. (2019). Frazy i paremii s fitonimicheskimi komponentami v angliyskom, nemetskom i russkom yazykakh. *Vestnik Shadrinskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta*, 4(44), 313–316.
11. Letova, A.M. (2012). *Semanticheskiye osobennosti fitonimov v russkom fol'klore*. *Diss. kand. filol. nauk*. Moskva: Moskovskiy gosudarstvennyy oblastnoy universitet.
12. Madvaliyev, A. (Tahr.). (2006). *Oʻzbek tilining izohli lugʻati* (1-j., A – D). Toshkent: “Oʻzbekiston milliy ensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti.
13. Mirzayev, T., Eshonqulov, J., & Fidokor, S. (2007). “Alpomish” dostonining izohli lugʻati. Toshkent: Elmus-Press Media.
14. Nigmatova, G.H. (1998). *Oʻzbek tilida oʻsimlik nomlari leksemalari tizimi va badiiy qoʻllanilishi*. *Filol. fan. nomz. diss.* Toshkent: Fan.
15. Odilova, G.K. (2011). *Ingliz va oʻzbek mumtoz sheʼriyati tarjimalarida adekvatlik muammolari*. *Filol. fan. nomz. diss.* Toshkent: Oʻzbekiston davlat jahon tillar universiteti.
16. Otamisov, A. (2022). *Qoraqalpoq tilidagi fitonimlarning tarixiy-lingvistik tahlili*. *Filol. fan. fals. dok. diss.* Nukus: Qoraqalpoq davlat universiteti.
17. Pazlitdinova, N.Z. (2018). *Oʻzbek tili fitonimlarining leksik-semantik xususiyatlari*. *Filol. fan. fals. dok. diss.* Fargʻona: Fargʻona davlat universiteti.
18. **Pen'kovskiy, L. (Perevd.). (1949). *Alpamysh: Uzbekskiy epos, po variantu narodnogo pevtsa Fazyla Yuldasha*. Tashkent: Gosudarstvennoye izdatel'stvo Uzbekskoy SSR.**
19. Rubtsova, O.G. (2015). Nazvaniya lekarstvennykh rasteniy v yazykakh raznoy struktury (na materiale russkogo, mariyskogo, nemetskogo i latinskogo yazykov). *Diss. kand. filol. nauk*. Cheboksary: Mariyskiy gosudarstvennyy universitet.
20. Salomov, Gʻ. (1980). *Adabiy anʼana va badiiy tarjima*. Toshkent: Fan.
21. Varbot, Zh.Zh., & Zhuravlev, A.F. (Sost.). (1998). *Kratkiy ponyatiyno-terminologicheskiy spravochnik po etimologii i istoricheskoy leksikologii: Etimologiya i istoriya slov russkogo yazyka*. Moskva: Institut russkogo yazyka imeni V.V. Vinogradova.
22. Vel'kovich, M. (2022). *Fitonimy v russkom yazyke: lingvokul'turologicheskiy i leksikograficheskiy aspekty (na fone serbskogo yazyka)*. *Diss. kand. filol. nauk*. Sankt-

- Peterburg: Sankt-Peterburgskiy gosudarstvennyy universitet.
23. Vilayleck, E. (2002). *Ethnobotanique et médecine traditionnelle créoles*. Villars-les-Dombes: Ibis Rouge.
 24. Xolmuminov, I.A. (2023). “*Alpomish*” *dostonini ingliz tiliga tarjima qilish muammolari*. *Filol. fan. fals. dok. diss.* Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti.
 25. Xoshimxo‘jayeva, M.M. (2018). Olamning lisoniy tasvirida fitonimlar (ingliz, rus va o‘zbek tillari misolida). *Filol. fan. fals. dok. diss.* Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti.
 26. Yakunina, T.I. (2018). Semanticheskaya klassifikatsiya slengovykh frazeologizmov s komponentom-fitonimom v angliyskom yazyke s elementami lingvokul’turologicheskogo analiza. *Mir nauki, kul’tury, obrazovaniya*, 6(73), 692–694.
 27. Yoldosh ogli, F. (Record.). (2023). *Alpomish* (K.Mamurov (Transl.)). Tashkent: Zeboprint.
 28. Yo‘ldosh o‘g‘li, F. (Aytch.). (1987). *Alpomish* (M.Zarifov (Yoz. olch.)). Toshkent: O‘qituvchi.
 29. Yo‘ldosh o‘g‘li, F. (Aytch.). (1998). *Alpomish: O‘zbek xalq qahramonlik dostoni* (M.Zarifov (Yoz. olch.)). Toshkent: Sharq.
 30. Yusupova, L.G., Kuz’myna, O.D., & Kuznetsova, I.I. (2018). Paremiologicheskiye yediny s komponentom-fitonimom v russkom, angliyskom i nemetskom yazykakh. *Filologicheskaya nauka. Voprosy teorii i praktiki*, 5(2/83), 408–411.
 31. Zavodova, Ye.A. (2016). Osobennosti angliyskikh fitonimicheskikh frazeologizmov. *Lingvisticheskaya kul’tura*, 10, 149–153.

REFERENCES

1. Aleshina, Y.K. (2009). The study of plant names and the national linguistic worldview: Toward a formulation of the problem. *Journal of Novosibirsk State University. Philology Series*, 8(2), 34–37.
2. Asqarova, Sh.K. (2019). Linguistic features of repetition in English and Uzbek. *PhD thes. philol. scien.* Tashkent: Tashkent State Institute of Oriental Studies.
3. Begmatov, E.A. (1985). *Lexical layers of the modern uzbek literary language*. Tashkent: Science.
4. Bobokalonov, O.O. (2022). Linguocultural and linguocognitive features of the terminological system of medicinal plants in French and Uzbek. *PhD thes. philol. scien.* Bukhara: Bukhara State University.
5. Ingyong, O. (2014). Comparative typology of the epics ‘Alpomish’ and ‘Jumong’. *DSc thes. philol.* Tashkent: Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi.
6. Jumanazarova, G.U. (2017). Linguopoetics of Fozil Yuldash ogli’s epics: Lexical-semantic, linguostylistic and linguostatistical analysis. *DSc thes. philol. scien.* Tashkent: Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi.
7. Karimov, N. (2002). The mass repression of “Alpomish”. *Star of the East*, 2, 157–165.
8. Kholmuminov, I.A. (2023). Problems of translating the epic “Alpomish” into English. *PhD thes. philol. scien.* Tashkent: Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi.
9. Khoshimkhojayeva, M.M. (2018). Phytonyms in the linguistic representation of the world (on the material of English, Russian, and Uzbek). *PhD thes. philol. scien.* Tashkent: National University of Uzbekistan.
10. Kozhin, A.N. (1985). The language of fiction as an aesthetically stimulated form of the literary language. In *Structure and Functioning of the Poetic Text: Essays on Linguistic Poetics* (pp. 10–37). Moscow: Science.
11. Krischke, U. (2014). *The old English complex plant names: A linguistic survey and a catalogue*. Berlin: Peter Lang.
12. Kurbanov, I.A., & Sarkisyan, N.S. (2019). Phraseological units and paremias with a

- phytonymic component in English, German, and Russian. *Journal of Shadrinsk State Pedagogical University*, 4(44), 313–316.
13. Letova, A.M. (2012). Semantic features of phytonyms in Russian folklore. *Diss. cand. philol. scien.* Moscow: Moscow State Regional University.
 14. Madvaliyev, A. (Ed.). (2006). *Explanatory dictionary of the Uzbek language* (Vol. 1, A–D). Tashkent: State Scientific Publishing House of “National Encyclopedia of Uzbekistan”.
 15. Mirzayev, T., Eshonqulov, J., & Fidokor, S. (2007). *Explanatory dictionary of the epic “Alpomish”*. Tashkent: Elmus-Press Media.
 16. Nigmatova, G.H. (1998). The system of plant-name lexemes in the Uzbek language and their artistic use. *Diss. cand. philol. scien.* Tashkent: Science.
 17. Odilova, G.K. (2011). Problems of adequacy in the translation of English and Uzbek classical poetry. *Diss. cand. philol. scien.* Tashkent: Uzbekistan State World Languages University.
 18. Otamisov, A. (2022). Historical and linguistic analysis of phytonyms in the Karakalpak language. *PhD thes. philol. scien.* Nukus: Karakalpak State University.
 19. Pazlitdinova, N.Z. (2018). Lexical and semantic features of phytonyms in the Uzbek language. *PhD thes. philol. scien.* Fergana: Fergana State University.
 20. Penkovsky, L. (Transl.). (1949). *Alpomish: Uzbek epic based on the version of the folk singer Fazyl Yuldash*. Tashkent: State Publishing House of the Uzbek SSR.
 21. Rubtsova, O.G. (2015). Names of medicinal plants in languages of different structures (based on Russian, Mari, German, and Latin). *Diss. cand. philol. scien.* Cheboksary: Mari State University.
 22. Salomov, G. (1980). *Literary tradition and artistic translation*. Tashkent: Science.
 23. Varbot, Zh.Zh., & Zhuravlev, A.F. (Comps.). (1998). *Concise conceptual and terminological reference book on etymology and historical lexicology: Etymology and history of Russian words*. Moscow: Institute of the Russian Language named after V.V. Vinogradov.
 24. Velkovich, M. (2022). *Phytonyms in the Russian language: Linguoculturological and lexicographic aspects (against the background of the Serbian language)*. *Diss. cand. philol. scien.* Saint Petersburg: Saint Petersburg State University.
 25. Vilayleck, E. (2002). *Ethnobotany and traditional Creole medicine*. Villars-les-Dombes: Ibis Rouge.
 26. Yakunina, T.I. (2018). Semantic classification of slang phraseological units with a phytonymic component in English with elements of linguoculturological analysis. *World of Science, Culture, Education*, 6(73), 692–694.
 27. Yoldosh ogli, F. (Record.). (2023). *Alpomish (K.Mamurov (Transl.))*. Tashkent: Zeboprint.
 28. Yoldosh ogli, F. (Rect.). (1987). *Alpomish (M.Zarifov (Record.))*. Tashkent: Teacher.
 29. Yoldosh ogli, F. (Rect.). (1998). *Alpomish: Uzbek folk heroic epic (M.Zarifov, Record.)*. Tashkent: East.
 30. Yusupova, L.G., Kuzmina, O.D., & Kuznetsova, I.I. (2018). Paremiological units with a phytonymic component in Russian, English, and German. *Philological Sciences: Questions of Theory and Practice*, 5(2/83), 408–411.
 31. Zavodova, Y.A. (2016). Features of English phytonymic phraseological units. *Linguoculturology*, 10, 149–153.